Ing. dr. Romulus Vasile

FILE DIN ISTORIA UZINEI DE FIER DE LA GOVĂJDIE

De notorietate pentru marea majoritate a populației din zona Hunedoarei este că la Govăjdie, era un furnal care producea fontă, al cărui edificiu poate fi văzut și astăzi. La Govăjdie, a funcționat o „uzină" siderurgică în adevăratul sens al cuvântului, care avea: un furnal cu sector de preîncălzire a aerului pentru insuflat în furnal, o turnătorie cu agregate specifice de topire, sector de pregătire prin prăjire a minereului de la Ghelar, sector energetic cu baraje, aducțiuni și turbine pentru producerea energiei electrice, stații pentru transmisia energiei, sector de transporturi căi ferate etc.

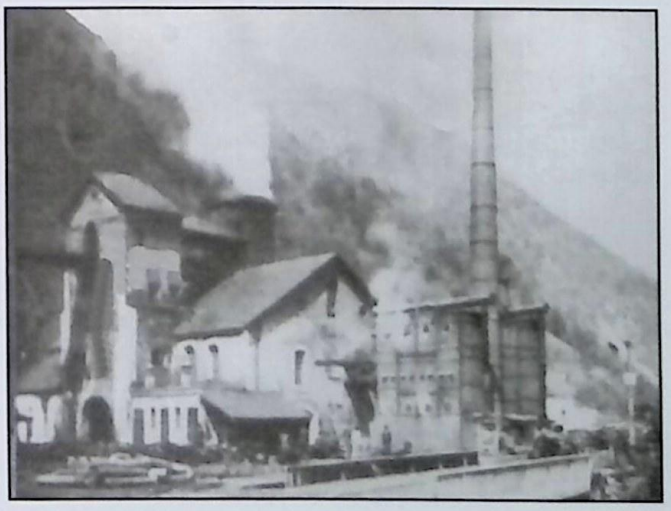
În primii ani ai secolului al XIX-lea, administrația domeniului Hunedoara a primit instrucțiuni din partea Tezaurariatului Guberniului de la Sibiu pentru reducerea activității atelierelor de pe Valea Cernei și găsirea unei noi soluții pentru prelucrarea minereului de fier din zonă și folosirea pădurilor din împrejurimi. Astfel, Tezaurariatul, prin Ordinul nr. 478 din 18.02.1802, dispunea administrației din Hunedoara „să înceapă imediat un studiu pentru rezolvarea problemei sporirii producției de fontă, prin construirea unui nou furnal". Se atrăgea atenția că furnalul trebuie amplasat astfel încât problema alimentării cu minereu de calitate, în cantitate suficientă și la preț convenabil, să fie rezolvată pentru mulți ani înainte. Șeful „Oficiului de forje" de la Govăjdia și inspectorul Atelierelor Domeniului Hunedoara a analizat geografia, resursele, drumurile de acces și posibilitățile locale, recomandând două variante pentru locația unui furnal modern: locul numit Limpertul Vechi, la confluența a două văi, Runc și Govăjdia, în locul unei fierării existente la acea vreme, sau pe Valea Cernei, în apropierea furnalului de la Toplița, pe locul unde se găsea atelierul Baia Cerna. În urma studiilor efectuate, Administrația de la Hunedoara a avizat favorabil prima variantă de amplasare a furnalului la Govăjdia, ținând seama că această locație era mult mai aproape de sursele de minereu de fier de la Ghelar, decât Toplița, dar și de posibilitatea de aprovizionare cu mangal. Necesitatea furnalului de la Govăjdia a fost determinată de creșterea cererii de metal pe piața Transilvaniei. În această perioadă, în întreg Imperiul Habsburgic, fierăriile clasice pierd tot mai mult teren, în favoarea tehnicilor noi, bazate pe afinare prin pudlaj.

Lucrările de construire a furnalului au început, în anul 1806, în localitatea Govăjdia, pe locul vechii fierării Limpertul Vechi, care s-a demolat. Terminat în 1810, când s-a așezat o placă pe frontispiciu, având inscripția *„Augusto Imperante Francisco I Extractul – 1810"*, furnalul și-a început producția de fontă, în aprilie 1813, când erau finalizate toate anexele și instalațiile uzinei. Odată cu pornirea furnalului, putem considera că lua ființă Uzina de fier de la Govăjdie.

Prima campanie de exploatare a furnalului a fost foarte scurtă, 5-7 luni, din cauza uzurii pronunțate a creuzetului și a faptului că s-a realizat o producție de fontă ce asigura necesarul atelierelor din împrejurimi, pentru o perioadă de trei ani. După refacerea creuzetului, furnalul a fost repus în funcțiune, în anul 1814, având însă o producție mică, din cauza lipsei de mangal. Campania s-a finalizat la sfârșitul anului 1820, realizându-se producții medii anuale de 638,7 tone, cu mult sub posibilitățile acestui furnal.

Încărcarea furnalului se făcea prin intermediul unui pod de alimentare, ce lega silozurile de materii prime (minereu de fier, calcar, cărbune, mangal) cu gura de încărcare a furnalului. Față de producția de fontă de la Toplița, care era fontă albă bună pentru afinare prin pudlaj, fonta de Govăjdie era o fontă cenușie, a cărei afinare era mai dificilă în procesul de producere a oțelului. Din cauza rezultatelor necorespunzătoare a afinării fontei de Govăjdie, Tezaurariatul a dispus oprirea producție de fontă. Între anii 1821-1837, furnalul nu a funcționat, multe instalații și anexe degradându-se.

În urma avarierii furnalului de la Toplița, în 1837, a apărut, în zona Hunedoarei, o lipsă acută de fontă, resimțită și la atelierele din Cugir și Sibișel. Astfel, o

comisie oficială a hotărât renovarea și modernizarea furnalului de la uzina din Govăjdie, astfel încât aceste lucrări să conducă la o producție mai mare de fontă. Lucrările s-au încheiat la sfârșitul lunii septembrie 1838 și repus în funcțiune, în 15 noiembrie același an.

În vizita efectuată de Auguste Frederic Louis Viesse de Marmont, duce de Ragusa (mareșal al lui Napoleon Bonaparte), în luna mai 1837, acesta a rămas impresionat de frumusețea Castelului Corvinilor, efectuând aprecieri la adresa uzinei de la Govăjdie: „*Exploatarea este foarte intensă și un singur furnal înalt, al cărui turn are 21 de picioare înălțime, produce 150-160 chintale de fontă în 24 de ore*".

În aceeași perioadă, s-a aprobat efectuarea primelor încercări de prăjire a minereului, în scopul creșterii valorii metalurgice a încărcăturii metalice, utilizând gazul de furnal. Pentru îmbunătățirea transportului minereului de fier la gura furnalului, s-a montat, în 1841, prima cale ferată îngustă, lungă de 246,8 m, cu șină de fontă turnată la Govăjdia.

În perioada 1850-1918, furnalul a suferit mai multe îmbunătățiri constructive. Etapele mai importante privind funcționarea furnalului au fost:

- 1850-1860, frecvente stagnări din lipsă de mangal;
- 1871, producție de vârf = 5605 tone;
- 1872, Tezaurariatul oferea uzinei de la Govăjdia păduri, în jurul Devei și Hunedoarei, cu o suprafață de 70 000 hectare;
- 1879, furnalul a fost demolat și reconstruit cu pereți subțiri și cuvă liberă, fapt care a condus la mărirea volumului, reducerea consumului de mangal, creșterea temperaturii aerului insuflat;
- 1881-1886, producții cuprinse între 4600-5700 tone/an;
- 1886-1888, oprirea furnalului, datorită crizei economice;
- 1888, repararea și repunerea în funcțiunea a furnalului;
- 1889, producție de vârf = 8800 tone;
- 1901, roțile hidraulice de acționare a suflantei au fost înlocuite cu o turbină de tip Francisc;
- 1903, furnalul este supus la reparații capitale, cu mărirea volumului util;
- 1906, furnalul trece în proprietatea Uzinelor de Fier Hunedoara;
- 1914-1916, s-a înlocuit preîncălzitorul;
- 1919, Uzina de la Hunedoara este preluată de către statul român;

În decursul timpului, fonta produsă aici a fost utilizată și de Fabrica de armament de la Oradea. Uzina Govăjdie fiind proprietatea statului austriac, alimenta cu fontă pentru afinare sau turnătorie, în primul rând, atelierele fiscului din împrejurimi, dar și consumatorii tradiționali din Cugir și Sibișel. O piedică serioasă în funcționarea normală a furnalului, pe lângă lipsa de mangal, a constituit-o vânzarea fontei produse. Pătrunderea produselor uzinei Govăjdie pe piața controlată de capitalul particular s-a izbit de mari obstacole, existând o „frăție a pieței" pentru stabilirea prețului. Acest aspect a fost înlăturat doar spre sfârșitul secolului al XIX-lea, prin integrarea producției uzinei din Govăjdie în cea a uzinei din Hunedoara, care devine principalul producător de fontă al Transilvaniei.

Uzina avea cca. 100 de lucrători, cei mai mulți români din satele pădurenești de pe Valea Govăjdiei. Activitatea de producție susținută intens asigura câștigurile lor, în funcție de situația financiară a uzinei. În scopul stabilizării forței de muncă în producția de fier și fontă locală, în 1832, administrația a stabilit să stimuleze bănește munca, pentru a preveni exodul de lucrători către minele de aur din Brazilia. De asemenea, școala a constituit o problemă specială pentru lucrători. Este menționat că, în 1900, administrația uzinei solicita ca toți lucrătorii necalificați să fie obligați să își trimită copiii la școală. Govăjdia beneficia de: magazin, crâșmă, stație de tren, club cu sală de dans, aducțiune de apă.

Furnalul de la Govăjdie a funcționat până în 1924, după care s-a oprit și a mai fost utilizat doar în scopuri experimentale.

[Articolul de față este o sinteză din monografia lui Romulus Vasile Ioan, *Istoria Uzinelor de fier Hunedoara*, vol. I, Reșița, Editura „Graph", 2015, pp. 213-256. Fotografiile sunt conexe aceleiași lucrări].

Notă: Fotografiile aparțin autorului